

uit de literatuur

MASSACOMMUNICATIE

Dieter PROKOP (Hrsg.),

Massenkommunikationsforschung. 3 : Produktanalysen,

Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1977, 494 blz.

Na de reeds in 1972 en 1973 verschenen delen over de mediaproductie en -consumptie, is nu onlangs het derde deel in de reeks 'Massenkommunikationsforschung', handelend over de produktanalyse, verschenen. Net zoals de twee vorige readers aanbevolen basiswerken bij de studie van massacommunicatieve problemen mogen genoemd, ziet het er naar uit dat ook dit deel een klassieker zal worden.

Prokop kiest het begrip 'produktanalyse' in plaats van het meer gebruikte 'inhoudsanalyse', omdat het niet alleen om de inhoudelijke, maar ook om de vormelijke analysestructuur van massaculturele producten gaat. In een eerste deel worden de inhoudelijke en vormelijke structuren en functies van een aantal populaire producten, zoals bestsellers, soap-opera's, westerns, sportprogramma's e.d., blootgelegd; in een tweede deel wordt de samenhang tussen de produktstructuur en het effect bij het publiek onderzocht, meer bepaald m.b.t. de ideologische en maatschappelijk-organisatorische impact van strips, vrouwenbladen, comedies, fotografie, muziek enz.

J.S.

Wolfgang Fritz HAUG (Hrsg.),

Massen/Medien/Politik,

Argument-Verlag, Karlsruhe, 1976, 319 blz.

Deze bundel biedt -in tegenstelling tot wat de titel doet vermoeden - geen systematisch overzicht, maar valt in vier delen uiteen.

In het eerste hoofdstuk worden een aantal nieuwe audiovisuele media (beeldplaat, video en kabeltelevisie) in de BRD en Frankrijk onderzocht. Vervolgens komen enkele geschiedkundige analyses m.b.t. de invoering en ontwikkeling van de radio in de BRD, Frankrijk en Engeland aan bod, en een overzicht van de mediapolitieke discussie op het einde van de 17de, begin 18de eeuw. Het derde deel gaat dieper in op de materiële en ideologische situatie van de arbeider in de media; met name de rol van de vakbonden wordt uitvoerig behandeld. Tot slot wordt een aanzet gegeven tot de ontwikkeling van een materialistische massacommunicatietheorie.

J.S.

E.W. PLOMAN (ed.),

The role of New Communications Systems,

International Broadcast Institute, London,

1976, 61 blz.

Naar aanleiding van het in 1976 gehouden Ottawa-Seminar over 'The role of new communications technology', werden een aantal auteurs aangezocht om, vanuit verschillende professionele en conceptuele invalshoeken, een bijdrage over de gestelde problematiek te leveren. Het resultaat is een verzameling korte essays over de rol en impact van nieuwe communicatiesystemen, zoals de televisie- en satelliettechnologie, de video en kabelexperimenten. De meeste auteurs nemen de Canadese toestand als uitgangspunt, maar ook de Amerikaanse en Japanse mediasituatie komen aan bod. Het geheel is opgedeeld in twee hoofdstukken; in het eerste wordt de context waarin deze nieuwe systemen functioneren belicht, het tweede deel behandelt enkele van deze technologische systemen zelf.

J.S.

ARBEITSGEMEINSCHAFT FÜR KOMMUNIKATIONSFORSCHUNG e.v.,

Jahrbuch zur Medienstatistik und Kommunikationspolitik 1973/1974,

Afk-Studien, Nr. 6/7,

Verlag Volker Spiess, Berlijn, 1977, 548 blz.

Het jaarboek 1973/1974, samengesteld in opdracht van de pers- en informatiedienst van de Bondsregering, is een tweede vervolg op het basisjaarboek 1971. Het geeft een situatieschets van het mediabestand voor de periode midden 1973 - eind 1974. De voornaamste ontwikkelingen en veranderingen van de media en de communicatiepolitiek tijdens die periode worden eveneens besproken. Zoals voor het jaarboek 1972/1973 gaat het hier om een secundaire analyse. Er wordt vooral gesteund op bestaande gegevens en documenten.

Als naslagwerken zijn deze jaarboeken een enorme hulp voor diegenen die willen weten wat er zoal reilt en zeilt op mediagebied in de Bondsrepubliek. De indeling is zodanig gestructureerd dat zelfs lezers die niet vertrouwd zijn met media en/of communicatiepolitiek snel een overzicht kunnen verwerven over een bepaald medium of een communicatiethema. Bijzonder uitgewerkte themapunten van dit jaarboek zijn problemen in verband met de meetbaarheid van de economische toestand van de dagbladders en het communicatoronderzoek in de Bondsrepubliek.

Het is geen publikatie die men in één adem leest, maar wel een werk dat men constant binnen handbereik houdt.

C.L.B.

U. JACOBI, G. NAHR, W.R. LANGENBUCHER, O.B. ROEGELE, M. SCHONHALS-ABRAHAMSOHN, e.a.,

Manager der Kommunikation, Afk-Studien, Nr. 3,

Verlag Volker Spiess, Berlijn, 1977, 339 blz.

De Arbeitsgemeinschaft für Kommunikationsforschung, die in opdracht van de pers- en informatiedienst van de Bondsregering een aantal onderzoeksprojecten doorvoert, heeft met deze publikatie eens te meer bewezen dat ze haar taak ernstig opvat.

«Innere Pressefreiheit» en «Mitbestimmung» zijn probleemelementen van communicatiepolitiek waaraan men ook in Duitsland niet zonder meer kon voorbijgaan. Gedurende een aantal jaren werden rond deze elementen talrijke discussies gevoerd zonder echter in enig opzicht te (kunnen) steunen op betrouwbare gegevens. Doel van deze publikatie was dan ook om de «...weissen Fleck 'Chefredakteur' auf der Landkarte der empirischen Kommunikationsforschung mit ersten, möglichst maszstabgetreuen Eintragungen zu füllen ...» Het zwaartepunt kwam hierbij te liggen op de beroeps-carrière, het zelfbegrip en de interne redactionele rol van de hoofdredacteurs. De resultaten van dit exploratief onderzoek worden in deel A van deze publikatie beschreven onder de titel «Die Rolle des Chefredakteurs im Spannungsfeld von Verlag, Redaktion und Leser». In deel B «Der Zeitungverleger im Strukturwandel der Presse» komt een andere sleutelfiguur van massamediale communicatieprocessen aan bod, waarover wellicht nog minder empirisch materiaal voorhanden is, namelijk de uitgever.

Alhoewel het een doorlichting is van de Duitse communicatiemanagers zijn er een aantal algemene trends te onderkennen, die eveneens terug te vinden zijn in andere landen, zoals bijvoorbeeld de grotendeels patriarchale verhouding tussen hoofdredacteur en uitgever.

C.L.B.

F. KEMPERS,

Mediabeleid en mediaonderzoek. Overwegingen betreffende een departementaal onderzoeksbeleid voor de massamedia.

Stichting Instituut voor Perswetenschap aan de Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 1977, 120 blz.

De 'Nota over het Massamedia-beleid' in Nederland die in het voorjaar 1975 van de persrolde heeft heel wat stof doen opwaaien binnen en buiten de mediakringen. In deze nota werd er gewezen op de noodzaak van wetenschappelijk onderzoek om een beleid te kunnen uitstippelen. Het CRM verleende in januari 1976 aan het Instituut voor Perswetenschappen - Amsterdam de opdracht voor een

studie met het doel: «het formuleren van voorstellen voor uitgangspunten en richtlijnen terzake van een departementaal onderzoekbeleid op het terrein van de massamedia» (blz. 1).

Met deze publikatie heeft de auteur een voorbereidende studie ter tafel gelegd als eerste aanzet tot een breder onderzoeksprogramma. Ondanks de vele beperkingen in de studie, die Kempers zichzelf bewust heeft opgelegd om tot een eerste formulering te kunnen komen, is het niet onverdienstelijk geweest eens te wijzen op de talrijke mogelijkheden en moeilijkheden wanneer mediabeleid en mediaonderzoek hand in hand willen gaan.

C.L.B.

PERS

Guy HOSTERT,

Le journal «Le Monde» et le marxisme,
La Pensée Universelle, Paris, 1973, 124 blz.

Jean CAU,

Lettre ouverte à tout Le Monde,
Albin Michel, Paris, 1976, 160 blz.

Michel LEGRIS,

Le monde tel qu'il est,
Plon, Paris, 1976, 213 blz.

Philippe SIMONNOT,

«Le Monde» et le pouvoir,
Les Presses d'aujourd'hui, Paris, 1977, 222 blz.

Regelmatig is het Parijse 'kwaliteits'-blad «Le Monde» voorwerp van kritiek, en dit vanuit verschillende politieke hoeken. Tot de minst gefundeerde kritieken behoren de werken van Hostert en Cau. Hostert noemt zichzelf 'overtuigd anticommunist', heeft met dergelijke bril op de jaargangen '45 en '46 herlezen en zijn bevindingen naar de huidige politieke situatie geextrapoleerd. Zoals de titel doet vermoeden, komt hij tot de conclusie dat Le Monde in sterke mate met het Moskou-communisme sympathiseert.

Cau spuit zijn kritiek in de vorm van 44 imaginaire brieven, die alle een grote mate van 'vooringenomenheid' gemeen hebben. Een recensie van zijn werk verscheen in Le Monde onder de hoofding 'Humor'. De gewezen Le Monde-redacteur Legris verwijt het blad dat het, onder het mom van objectieve informatie, de lezer een 'linkse' visie aanbiedt.

Simonnot tenslotte werd door Le Monde als redacteur ontslagen na een aantal gerucht-makende artikels over de petroleumindustrie en regeringspartijen. Hij stelt de vraag naar de macht van Le Monde en de machten achter Le Monde, en concludeert dat hoge bomen veel wind vangen. Het is volgens hem niet mogelijk om de band tussen informatie en macht volledig te doorbreken; een onder-neming die wil informeren zal altijd met deze inherente contradictie rekening moeten houden.

J.S.

X,

L'étrange, singulière et très extraordinaire affaire du Parisien Libéré,
Cahiers Philippe Simonnot, Paris, 1977, 51 blz.

De stakingsactie bij het Parijse dagblad 'Parisien Libéré' was de langste in de Franse naoorlogse persgeschiedenis. Slechts na 27 maanden kwamen vakbonden en directie tot een accoord dat voor beide partijen aanvaardbaar was. De feiten werden reeds herhaaldelijk in dit blad behandeld.

In bovenstaand dossier worden de gebeurtenissen nog eens opgerakeld aan de hand van diverse Franse persstemmen, en wordt meer specifiek gepeild naar de politieke belangen die op het spel stonden.

J.S.

X,

L'Agence France-Presse (A.F.P.),
La documentation française, Paris, 1976, 64 blz.

Een bondige beschrijving van de geschiedenis, de organisatiestructuur en het personeelsbestand van het AFP, één van de belangrijkste wereldnieuwsagentschappen. Aangezien ook de andere nieuwsagentschappen - de Amerikaanse AP en UPI, het Britse Reuter en het Sovjetrussische Tass - zijdelings aan bod komen, biedt dit dossier een vrij degelijk inleidend overzicht van de functie en (fundamentele) betekenis van deze (te vaak vergeten) transmissieorganen voor nieuwsboodschappen.

J.S.

Nico SCHEEPMAKER

Het krankzinnig kwartiertje
De Gooise uitgeverij, Bussum, 1978, 136 blz.

Een leesboek voor de sportliefhebber over sportjournalistiek van de laatste vijftig jaar, te beginnen bij het eerste directe radio-verslag van een voetbalwedstrijd door Han Hollander voor de AVRO. Dat jubileum was dan ook de aanleiding voor het boek, dat Scheepmaker mocht schrijven. De officiële presentatie vond plaats bij de AVRO, en in AVRO's Sportpanorama op de radio en TV was zelfs tijd vrij gemaakt om dat boek te pluggen. Scheepmaker schreef het ook in de beste AVRO-traditie: het is voor een breed publiek (van vooral sportliefhebbers). En dat allemaal in handig magazineformaat, verlucht met vele plaatjes uit de oude doos. Geen wetenschappelijke pretentie dus. Niet dat dat verkeerd is, er wordt toch al zo weinig geschreven over sportjournalistiek, verguisd, mis-kend maar geconsumeerd door menigeen. Helaas voor Scheepmaker zijn de mijns inziens twee beste hoofdstukken niet door hem geschreven. Koos de Boer ging dieper (maar niet tē diep) in op de sportjournalistiek van het ter ziele gegane Dagblad De Tijd: het hoe

en waarom van de sportprestatie is interessanter dan de sportprestatie zelf. Ook wel kleedkamerjournalistiek genoemd, en tegenwoordig terug te vinden in bijna alle Nederlandse kranten. Het andere hoofdstuk («Sportjournalisten taaien af» door Rob van den Dobbelaer) handelt over de «uitgetreden sportjournalisten». Ze zien het meestal niet zitten om tot hun vijftigste achter een 21-jarig nieuw voetbaltalent aan te hollen om een citaat te kunnen opschrijven over de gevoelens die door hem heen gingen toen hij dat beslissend doelpunt maakte.

A.V.P.

Marion MARZOLF,

Up From The Footnote. A History of Women Journalists.
Hastings House, New York, 1977, 310 blz.

Opzet van dit boek is de bijdragen van vrouwen tot de geschiedenis van de Amerikaanse journalistiek uit de vergeethoek te halen. Het is bedoeld als een positief alternatief voor het stereotiepe vrouwbeeld bestendigd door de massamedia en tegelijkertijd als een aanvulling van de bestaande literatuur, waarin vrouwen meestal slechts een plaats krijgen in de voetnoten. Als zodanig vormt dit document een waardevolle bijdrage tot de studie van de status van de vrouw in de massamedia.

M.C.

OMROEP

M. STEIN-HILBERS,

Kriminalität in Fernsehen. Eine inhaltsanalytische Untersuchung,
Reihe Kriminalität und ihre Verwalter, Nr. 6, Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart, 1977, 150 blz.

Het is geen geheim dat er in een aantal TV-uitzendingen een afwijkend beeld geschetst wordt van bestaande toestanden. Als zodanig zal het de meeste lezers van deze publikatie dan ook niet verwonderen dat de auteur tot een dergelijke vaststelling komt voor het onderwerp «criminaliteit».

Informatie over criminaliteit, zoals die in de verschillende televisieprogrammatypen aan bod komt, wordt vergeleken met gegevens over criminaliteit uit empirisch onderzoek, gerechterlijke statistieken en criminologische theorievorming. Hierdoor kan Stein-Hilbers aantonen waar de grootste verschillen liggen tussen televisievoorstellingen en de realiteit. In dat opzicht is het een waardevolle en informatieve publikatie. Het loopt echter mis wanneer daaraan in het laatste hoofdstuk richtlijnen gekoppeld worden voor het voorstellen van criminaliteit in televisie.

Hierin blijkt dat de auteur wellicht onvoldoende vertrouwd is met de gangbare communicatiestudies over de beïnvloedingsmacht van de massamedia. Vanuit communicatiewetenschappelijk standpunt is zowel het uitgangspunt als het besluit lichtelijk overdreven.

C.L.B.

Willi A. BOELCKE,
**Die Macht des Radios, Weltpolitik und
Auslandsrundfunk 1924-1976,**
Ullstein Verlag, Berlin, 1977, 704 blz.

De historicus Boelcke gaat ervan uit dat de functie van de radio moet bestudeerd worden in samenhang met de internationale politieke verhoudingen. Immers, niet alleen de technische ontwikkelingen, maar ook de politieke constellaties hebben de aanwending van de massamedia middelen fundamenteel bepaald.

De tijdens het nazisme als het belangrijkste propaganda-instrument gebruikte radio is volgens Boelcke nu een heilzaam middel geworden voor een wereldwijde communicatie-uitwisseling. Vervolgens onderzoekt de auteur op welke wijze de wereldpolitiek door het medium radio in de loop van de Duitse geschiedenis vertaald wordt. Veel aandacht wordt besteed aan de oorlogs- en bezettingstijd, en aan de radio-uitzendingen naar Oosteuropese landen.

Hij concludeert dat de macht van dit op technisch vlak schijnbaar neutraal medium afhangt van de politieke en ethische benadering ervan.

J.S.

Lilian-Dorette RIMMELE,
Der Rundfunk in Norddeutschland 1933-1945,
Hartmut Lüdke Verlag, Hamburg, 1977, 241 + 66 blz.

Dit werk is een als case-study bedoeld overzicht van één van de beroerdste periodes in de moderne Duitse geschiedenis. Zowel organisatorische als persoonsgebonden radioproblemen worden behandeld, maar deze worden niet in hun historische of maatschappelijke samenhang gezien. De auteur heeft nagelaten de politieke verplechting van het medium te onderzoeken en is er nergens in geslaagd te analyseren in welke mate en met welke middelen de heersende groepen de radio als instrument in hun politieke propaganda benutten. Meer dan een (gedetailleerde) kroniek van het nazistische radiobeeld in Noord-Duitsland wordt niet gegeven.

J.S.

LITERATUUR

Robert ESCARPIT (red.),
Le littéraire et le social,
Flammarion, Paris, 1970, 318 blz.

Centre d'Etudes et de Recherches Marxistes,
**Colloque sur la situation de la littérature
de livre et des écrivains,**
Editions Sociales, Paris, 1976, 397 blz.

R. Escarpit reeds in 1958 in de «Que sais-je»-reeks verschenen boekje «Sociologie de la littérature», vormt nog steeds een basiswerk bij de sociologische bestudering van het boekenvak. Bovenstaande werken bouwen hierop voort.

In het eerste boek zijn een aantal door Escarpit verzamelde artikels van uiteenlo-

pende kwaliteit en invalshoek opgenomen. De interessantste bijdrage is ongetwijfeld deze van Escarpit zelf, waarin hij een onderscheid maakt tussen de literatuur als proces en de literatuur als apparaat. Het eerste omvat het schrijven van het boek door de auteur, het geschreven en gedrukte boek als geestesproduct waarin de ideeën van de auteur belichaamd zijn, de leesact en het evalueren en critiseren van een boek. De 'literatuur als apparaat' wordt opgevat als de productie, distributie en consumptie van het boek als produkt. Bij de 'literatuur als proces' bestudeert men in feite de samenleving in de literatuur, terwijl bij de 'literatuur als apparaat' de literatuur in de samenleving aan bod komt. Tussen beide benaderingen bestaat een voortdurende interactie, die dialectisch moet geëvalueerd worden.

Verder zijn een historische visie op de literatuursociologie, een tegen elkaar afwegen van de literatuurtheorieën van Goldmann en Lukacs, een analyse van de literaire consumptie en consument, de situering van de literatuur in ontwikkelingsperspectief, en een uitgebreide bibliografie vermeldenswaard.

Het tweede boek is de neerslag van een in 1975 gehouden congres over de situatie van literatuur en auteur. In een aantal werkgroepen werd dieper ingegaan op de plaats en functie van de literatuur, de toekomst van het boek (vooral m.b.t. de productie en distributie) en de positie van de auteur. De gevoerde discussies worden met Franse voorbeelden geïllustreerd, maar de theoretische fundering gaat in grote mate ook voor ons taalgebied op.

J.S.

H.M. KEPPLINGER,
**Realkultur und Medienkultur. Literarische
Karrieren in der Bundesrepublik,**
Alber-Broschur Kommunikation, Band 1,
Verlag Karl Alber, Freiburg/München, 207 blz.

Aan de hand van een kwantitatieve inhoudsanalyse van de berichtgeving over 70 auteurs van de Groep 47 in 'Der Spiegel' enerzijds, en ex-post-facto experimenten anderzijds, beschrijft Kepplinger het samenspel tussen de reële cultuur en de cultuur zoals deze in de massamedia aan bod komt. De oorzaken van literaire kwalificaties, de literaire beoordeling zelf en de bekendheid van de auteurs worden, via een algemeen communicatietheoretisch model over verspreiding en ontvangst van informatie over auteurs en hun werken, in een aantal hypothesen geformuleerd. Eén van de interessantste hypothesen die Kepplinger ontwikkelt, is dat de literaire waardenoordelen over auteurs het gevolg zijn van literaire en niet-literaire (of buiten-literaire) karakteristieken van de auteurs en hun publikaties. De auteur slaagt erin een nauwe samenhang aan te tonen tussen buiten-literaire activiteiten en literaire successen, met ander woorden; literaire successen die niet noodzakelijk het gevolg zijn van de literaire kwaliteiten van de publikaties.

Met 'Realkultur und Medienkultur' heeft

Kepplinger wellicht een nieuwe impuls gegeven aan de empirische literatuursociologie. Interessant hierbij is dat de literaire cultuur geanalyseerd wordt in relatie met de massamediale cultuur die samen deel uitmaken van de reële cultuur. Zowel literatuursociologen als communicatiewetenschappers zullen deze publikatie kunnen appreciëren.

C.L.B.

FOTO

J. COPPENS en A. ALBERTS,
Een camera vol stilte. Nederland in het begin van de fotografie 1839-1875,
Meulenhoff, Amsterdam, 1976

Aangezien de meeste historische overzichten van de fotografie gewoonlijk rond 1870 aanvangen, kan men stellen dat dit boek de prehistorie van de Nederlandse fotografie behandelt.

Naast een kort socio-politiek en cultureel overzicht van bedoelde periode, wordt ingegaan op de Nederlandse fotopioniers en de vroege fotokunst (achtereenvolgens komen volgende procédés aan bod: de daguerotypie, de tabotypie, de kalotypie, de collodiumplaat, de amfitype en de albuminedruk). Dit alles rijkelijk verlicht met aanspouwelijk illustratiemateriaal.

J.S.

Wieland HERZFELDE
John Heartfield, Leben und Werk
Verlag der Kunst, Dresden, 1971, 387 blz.

X,
John Heartfield 1891-1968. Fotomontages,
Van Gennep, Amsterdam, 1975, 48 blz.

Eckhard SIEPMAN,
Montage: John Heartfield,
Van Gennep, Amsterdam, 1977, 299 blz.

John Heartfield (1891-1968), een pseudoniem voor Helmut Herzfelde, was één van de belangrijkste grondleggers van de politieke fotomontage. Hij brak met de oude kunsttraditie op tweeërlei vlak: enerzijds met zijn nu onderhand klassiek geworden fotomontageteknik, anderzijds door in de strijd tegen het sociale onrecht steeds de zijde van de uitgebuitte te kiezen. De fotomontage was en is immers een kunstvorm die haar inspiratie put uit de alledaagse feiten en gebeurtenissen, en er onmiddellijk op reageert. Het werk van John Heartfield vormt zodoende één van de antwoorden op de zo vaak gestelde vraag of er wel kunst voor het volk mogelijk is.

Aanvankelijk Dadaïst is Heartfield later, bij de opkomst van het fascisme, een consequente antifascistische en politiek-geëngageerde weg opgegaan. Zijn politiek engagement heeft hij in verschillende artistieke expressievormen trachten te realiseren. Naast het monteren van affiches en illustraties voor tijdschriften en weekbladen (waaronder de Arbeiter-Illustrierten-Zeitung, Die Pleite, Die Rote Fahne, Neue Jugend en Jedermann Sein Eigener Fussball) ontwierp hij ook boekomslagen voor o.a. uitgeverijen als Malik-Verlag, Editions du Carrefour, Penguin en Aufbau Verlag.

Voor zijn fotomontages gebruikte hij ofwel originele persfoto's of reeds eerder gepubliceerde foto's die hij nauwgezet verzamelde, ofwel -wanneer hij geen geschikte exemplaren vond- ensceneerde hij bepaalde toestanden zelf en maakte daar een foto van. Dan verknipte hij de reproducties en monteerte deze op een ondergrond tot een compositie die zijn visie op de uitbeelding van een bepaald thema weerspiegelde. Randen en afgescheurde kanten werden zoveel mogelijk overspoten en weggeschuurd zodat de overgangen van de ene naar de andere foto in elkaar overvloeiden. Eventueel werd een tekst toegevoegd. Vervolgens werd deze fotomontage als geheel gefotografeerd, en de proefdruk geretoucheerd. In dit stadium konden nog correcties en toevoegingen worden aangebracht. Van dit model werd dan een cliché vervaardigd en pas dan kon de montage op het gewenste aantal exemplaren worden afgedrukt.

Terwijl het tweede boek een primaire inleiding vormt tot het werk en leven van Heartfield, zijn de beide andere werken duidelijk aan elkaar gewaagd. Terwijl Herzfelde, Heartfield's broer, een meer persoonlijk gerichte biografie schrijft, schetst Siepmann Heartfield's evolutie tegen de achtergrond van de politieke situatie van die jaren. Beide werken bevatten teksten en interviews van en met bekende tijdgenoten zoals Georg Grosz, Erwin Piscator, Wieland Herzfelde, Gertrud Heartfield, Rosa Luxemburg, Louis Aragon, Georg Lukacs en Stefan Heym; en een overvloedig geïllustreerde bibliografie.

J.S.

STRIP

Steeff DAVIDSON,
Beeldenstorm. De ontwikkeling van de politieke strip 1965-1975,

Van Gennep, Amsterdam, 1978, 176 blz., geïll.

De strip eist stilaan een volwaardige plaats op in de studie van massacommunicatieve fenomenen. Daar zijn een aantal redenen voor op te sommen. Ten eerste zorgt het samengaan van beeld- en tekstmateriaal in de strip voor een grotere toegankelijkheid en herkenbaarheid bij de ontvangers. Hieruit volgt, ten tweede, dat de strip uitstekend past in ons huidig, op een visuele perceptie (film, TV) afgestemde cultuurpatroon. Daarnaast kan de strip, in onze technologische wereld, op een vrij eenvoudige wijze met weinig technische hoogstandjes door een (relatief) grote massa als communicatiemedium gehanteerd worden. Omwille van het gebrek aan dure (re)productiemiddelen, zijn voornamelijk revolutionaire organisaties en bewegingen de strip als propagandamiddel beginnen aanwenden. Terzelfdertijd hebben zij echter ook een aantal fundamentele -en te vaak 'vergeten'- communicatie-elementen in eer hersteld; meer bepaald de mogelijkheid tot directe feed-back, de aandacht voor vormelijke expressiemiddelen en de meer 'speelse' vormen van kennisoverdracht. Vooral in de woelige zestiger jaren heeft de strip een belangrijke rol gespeeld als politiek communi-

catie-medium. Het door Steef Davidson samengesteld, en tegelijkertijd in het Duits, Engels en Nederlands verschenen overzichtsbekend van de politieke strip, geeft in zestien korte hoofdstukken, elk gevolgd door een groot aantal illustraties, een inzicht in de relatie tussen het politiek-maatschappelijke gebeuren en de politieke strip. Hierin worden twee klemtonen gelegd. Enerzijds bestaat Davidson veel aandacht aan het 'basisgerichte' beeldverhaal, strips van, over of rond milieuproblemen, vrouwenbeweging, buurtwerking e.d.; anderzijds heeft hij duidelijk een zwak voor de op de Franse situationalistische geïnspireerde strip. Als basis voor de bestudering van het beeldverhaal in het algemeen, en de politieke strip in het bijzonder, is dit boek onmisbaar.

J.S.

COMMUNICATIEFILOSOFIE

Bernd WITTE,

Walter Benjamin. Der Intellektuelle als Kritiker,

J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart, 1976, 244 blz.

Van W. Benjamin zijn vooral zijn 'Der Autor als Produzent', 'Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit' en zijn theses 'Über den Begriff der Geschichte' gekend. Hierin stelt hij het begrip 'techniek' op dialectische-materialistische wijze centraal, en tracht zodoende een alliantie tussen techniek en arbeidskracht, tussen producent en produktiemiddel tot stand te brengen. Vertaald naar zijn cultuurbegrip wil dit zeggen dat hij de ontwikkeling van esthetische vormen primair bepaald ziet door de ontwikkeling van de productiekrachten.

Minder gekend zijn Benjamins vroegere werken, voornamelijk van voor 1925. Hierin legt hij andere accenten. Alhoewel hij nooit helemaal uit zijn joods-messianistisch denken loskwam, voerde hij in zijn vroegere werken overwegend metafysische denkcategorieën in. De meeste evaluaties over Benjamin - o.a. deze van Adorno en zijn leerling Tiedemann - hebben Benjamins denken altijd vanuit zijn latere traditionele filosofie geher-interpretéerd. Witte doet dit niet, en gaat op zoek naar een specifiek kennis-theoretisch model.

J.S.

Arnold HAUSER,

Sociale geschiedenis van de kunst,

SUN, Nijmegen, 1975, 688 blz., geïll.

Hauser wil in dit lijvige werk een overzicht geven van de kunstgeschiedenis van de voorhistorische tijden tot heden. Hij gaat ervan uit dat een echt kunstbegrip slechts mo-

gelijk is via de opvoeding, de beschaving. Niet de vereenvoudiging van de kunst, maar de opvoeding tot een artistiek waarde-oordeel is het middel om te verhinderen dat de kunst steeds gemonopoliseerd wordt door een kleine minderheid. (Natuurlijk mag niet uit het oog verloren worden dat het doorbreken van dit Cultuurmonopolie bovenal afhankelijk is van economische en sociale voorwaarden). Hij heeft zich expliciet tot taak gesteld om met zijn werk een bijdrage te leveren tot het uitbreiden van de gezichtskring van de brede massa. Alhoewel kritiek kan uitgeoefend worden op de keuze van zijn onderwerpen en de lijn die hij in de geschiedenis meent te ontwaren (bv. de laatste eeuw staat volgens hem in het teken van de film), is dit boek een basisdocument voor al wie zich in de kunstgeschiedenis wil verdiepen.

J.S.

Advertenten in dit nummer

Het Belang van Limburg	12
Massacommunicatie	19
Philips	21
Standaard Boekhandel	23
Delgay	32
Inelco	41
Luvoc	42